

7. Vnější ekonomické vztahy

Zahraničně ekonomické vztahy měly v dosavadním vývoji české a slovenské ekonomiky zvláště velký význam. Jejich vyjádření v národních účtech patří ve své komplexnosti k nejsložitějším. V této práci je věnovaná pozornost pouze vnějším transakcím ve zboží a službách. Pohyb zboží a služeb z ekonomiky ČR i SR do zahraničí a ze zahraničí do ekonomiky ČR i SR v letech 1995 až 2005 výrazně změnil technické proporce všech základních makroekonomických veličin a vztahy mezi složkami úhrnné poptávky i nabídky a čistou finanční pozici ČR i SR vůči nerezidentům. Po celou dobu rostl celkový obrat zahraničního obchodu obou států rychleji než HDP s větším nebo menším předstihem v jednotlivých letech. To nacházelo odraz ve zvětšování (v prvním období) nebo zmenšování (ve druhém období) vnější nerovnováhy měřené poměrem čistého vývozu k HDP, k úhrnné poptávce či nabídce a k vnější poptávce. Rozdílný vývoj směnných relací v ČR ve srovnání se SR zároveň ukazuje, že vztah čistého vývozu k výše uvedeným ekonomickým agregátům byl jiný v běžných než ve stálých cenách roku 2000.

• Rozsah vnější nerovnováhy vyšší v SR než v ČR

Předstih růstu obratu zahraničního obchodu před růstem HDP byl výrazný při měření v hodnotě i reálně. V poměru ke zvýšení HDP se v celém období mnohem rychlejší zvýšil celkový vývoz a dovoz v ČR i v SR. Do roku 2005 ve srovnání s rokem 1995 se zvýšila hodnota vývozu v ČR o 186,3 %, v SR o 238,1 % a hodnota dovozu v ČR o 156,8 % a v SR o 274,4 %. To znamená, že zvýšení vývozu bylo 1,41 násobně, resp. 1,35 násobně a dovozu 1,27 násobně, resp. 1,49 násobně větší než zvýšení hodnoty HDP. Krytí hodnoty dovozu hodnotou vývozu se potom vyvíjelo v obou státech zcela rozdílně; na 1000 Kč/Sk dovozu v roce 2005 připadlo vývozu za 1 027 Kč, resp. za 938 Sk, což ve srovnání s rokem 1995 bylo více o 106 Kč, resp. méně o 101 Sk. Marginálně byly rozdíly mezi ČR a SR v tomto krytí výrazně větší než v roce 2005. V jednotlivých letech docházelo ke značným meziročním výkyvům v obou státech, avšak v průměru za celé období bylo krytí dovozu vývozem v ČR vyšší než v SR pouze o 4,3 %. Vývoj a meziroční změny ve zbožových a službových transakcích se promítly do salda zahraničního obchodu – čistého vývozu. Celkové převýšení hodnoty dovozu nad vývozem za období jedenácti let bylo vyšší v SR (o 7,7 %) než v ČR (o 3,3 %), avšak vyvíjelo se v obou státech rozdílně a zároveň odchylky v jednotlivých letech od průměru se značně různily. Schodek zahraničního obchodu (záporný čistý vývoz) v poměru k HDP byl v celém období v ČR nižší (2,0 %) než v SR (5,3 %). Od uvedených průměrů se rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší mírou čistého vývozu (poměr k HDP) pohyboval v rozpětí od -5,9 % po 1,9 % v ČR a od 2,2 % do -10,8 % v SR. I další měřítko vnější nerovnováhy ukazují na značné rozdíly mezi oběma státy.

Tab. č. 27 Čistý vývoz k HDP a poptávce

	ČR			SR			v % z běžných cen 1995 až 2005	
	1995	2000	2005	1995	2000	2005	ČR	SR
Čistý vývoz k								
HDP	- 4,3	- 3,0	1,9	2,2	- 2,5	- 5,1	- 2,0	- 5,3
úhrnné poptávce	- 2,8	- 1,8	1,1	1,4	- 1,4	- 2,8	- 1,3	- 3,1
vnější poptávce	- 8,5	- 4,8	2,7	3,7	- 3,5	- 6,7	- 3,3	- 7,7

• Převýšení dovozu nad vývozem reálně vyšší v SR než v ČR

Vývoj cenových hladin vyváženého a dováženého zboží, který byl meziročně ovlivňován i zhodnocováním či znehodnocováním české a slovenské koruny vedl k tomu, že pozitivní i negativní vliv vnějšího sektoru na ekonomiku obou států, kromě toho, že byl silný vzhledem k jejich vysoké míře otevřenosti, se vyvíjel rozdílně při vyjádření v běžných cenách a ve stálých cenách roku 2000 (reálně). Do roku 2005 ve srovnání s rokem 1995 se reálně krytí dovozu vývozem v ČR zvýšilo zcela nepatrně a značně pomaleji než v běžných cenách a v SR se snížilo méně reálně než hodnotově. Na 1000 Kč/Sk HDP ve stálých cenách 2000 připadlo vývozu za 862 Kč a za 894 Sk, což bylo ve srovnání s rokem 1995 reálně více v ČR (1,96 násobek) než v SR (1,66 násobek). Ve stejném období na 1000 Kč/Sk HDP připadlo dovozu za 879 Kč a za 943 Sk, což bylo v časovém srovnání více v obou státech – v ČR 1,95 násobně a v SR 1,79 násobně a znamenalo zároveň vyšší růst

Mezinárodní srovnání základních ekonomických ukazatelů České republiky a Slovenské republiky za roky 1995 až 2005

než ve vztahu k vývozu. To našlo svůj odraz ve větším zhoršení schodku zahraničního obchodu v poměru k HDP, který v roce 2005 byl vyšší než v roce 1995 v ČR o 0,6 p.b. a v SR až o 6,2 p.b. Marginálně byl záporný čistý vývoz v poměru k HDP ve stálých cenách větší v SR (- 17,8 %) než v ČR (- 3,6 %).

Tab. č. 28 Zahraniční obchod ve vztahu k HDP

s.c. 2000

Na 1000 Kč/Sk HDP připadlo v Kč/SK ve stálých cenách								
	ČR - v Kč				SR – v Sk			
	Roky		Změna	2005 proti 1995	Roky		Změna	2005 proti 1995
	1995	2005			1995	2005		
Vývozu	440	862	422	2 334	540	894	354	1 627
Dovozu	451	879	428	2 370	527	943	416	1 805
Salda	- 11	- 17	- 6	- 36	13	- 49	- 62	- 178

- Růst kupní síly vývozu rychlejší a náročnost dovozu na zdroje z vývozu pomalejší v ČR než v SR**

Hypotetické výpočty rovněž ukazují na rozdílný vliv zahraničně obchodních transakcí na ekonomiku ČR a SR. Aby v roce 1995 mohlo být dovezeno zboží a služeb za 1000 Kč/Sk ve stálých cenách roku 2000, muselo být v těchto cenách vyvezeno české produkce za 974,40 Kč a slovenské produkce za 1024,10 Sk. Ke stejnému množství dovozu v roce 2005 bylo potřeba vyvézt zboží a služeb za 980,60 Kč, resp. za 947,80 Sk. Kdyby se totiž v roce 2005 uplatnily cenové relace vývozu a dovozu z roku 1995, znamenalo by to v běžných cenách dodatečný zisk 141,5 mld. Kč, resp. ztrátu 19,1 mld. Sk.

Zároveň to znamená, že do roku 2005 ve srovnání s rokem 1995 se zvýšila kupní síla vývozu ČR 2,80 násobně, tj. v průměru za rok o 10,8 % a v SR 2,40 násobně, tj. v ročním průměru o 9,1 %, přičemž náročnost dovozu na zdroje vyprodukované vývozem vzrostla v ČR 2,26 násobně, tj. v průměru za rok o 8,5 % a v SR 2,72 násobně, tj. v ročním průměru o 10,5 %. Rozdíl mezi rychlostí růstu kupní síly vývozu a dovozní náročnosti na zdroje z vývozu byl v ČR kladný 53,5 p.b. a v SR záporný 32,3 p.b. Ve druhém pětiletém období byl růst kupní síly vývozu rychlejší než v prvním období v obou státech a růst dovozní náročnosti byl v ČR rychlejší a v SR pomalejší ve druhém ve srovnání s prvním obdobím.